

Hans Fredrik Dahl og hans biografi. Biografen har overtatt Quislings virkelighetsoppfatning, hevder Harald Berntsen. (Foto: Håvard Houen)

NS og kriseforliket

INNLEGG

Hans Fredrik Dahl følger opp det metodiske forfall i retning av å tilforlate-liggjøre nazismen og svarte arbeiderbevegelsen og sosialismen, hevder **Harald Berntsen** i dette svaret til Dahls kronikk 29. november.

IEN LENGRE anmeldelse av H.F. Dahls Quisling-biografi i Klassekampen 9. november hevdet undertegnede at Dahl rehabiliterer Quisling ved å overta hans virkelighetsoppfatning og terminologi. Jeg nevnte som ett eksempel at Dahl helt ser bort fra én viktig årsak til Nasjonal Samlings markerte stagnasjon fra og med sommeren 1935: Nygaardsvolds regjeringdannelse og kriseforlik med bondepartiet i mars samme år.

I et lengre forsvar i Klassekampen 29. november konsentrer Dahl seg fullstendig om dette ene eksemplet, som opptok ett, lite avsnitt av anmeldelsen. Han hevder kort sagt at Nygaardsvold-regjeringen og kriseforliket ikke var årsak til at NS ble isolert og utradert. Han argumenterer for det første med at kriseforliket var kontroversielt i bondebevegelsen og førte til at formennene i åtte sentrale bondelag på Østlandet reagerte med å oppfordre til å støtte NS økonomisk ved valget i 1936. Det vesentlige er likevel den kjensgjerning som Dahl selv deretter nevner, og som han dermed slår seg selv på munnen med, nemlig at fra og med sommeren 1935 var frafallet av gamle NS-medlemmer minst like stort som tilsiget av nye.

Nygaardsvolds trekk

Dahl skriver i denne forbindelse at han ikke kan skjønne hvilke trekk ved Nygaardsvold-regjeringens politikk som skulle frata NS en breiere oppslutning. Det er en høyst oppsiktvekkende undring. Hovedinnholdet i kriseforliket var at det innfridde bøndenes pris- og lønnsomhetskrav, og dette er verken første eller siste gangen at norske bønder lot ideologi være ideologi, bare de fikk tilfredsstilt sine økonomiske særinteresser.

Dahl argumenterer også med det faktum at Nygaardsvold-regjeringen ikke klarte å avskaffe arbeidsledigheten. Hvis han med dette vil hevde at den mindretallsregjeringen som Ny-

gaardsvold ledet, ikke skapte en helt annen tro på framtida i befolkningen enn den pessimisme som hadde eksistert under de tidligere borgerlige regjeringene, stiller han seg i hvert fall langt ute på sidelinja i forhold til det som må kunne sies å være rådende historieoppfatning.

Det er selvfølgelig ikke stort mer mulig å bevise at Nygaardsvolds regjering sterkt bidro til å stanse fascismens og nazismens frammarsj i Norge enn for Dahl å bevise det motsatte. Stagnasjonen og tilbakegangen for NS hadde – akkurat som den økende optimismen i befolkningen etter 1935 – åpenbart flere årsaker.

Avgjørende knekk

Det påfallende ved Dahl er imidlertid at han i Quisling-biografien i det hele tatt ikke drøfter virkningen av Nygaardsvold-regjeringen. Han finner derimot grunn til å legge stor vekt på at Quisling under et foredrag i Åmli 24. juli 1935, i følge et referat som gikk land og strand rundt, skulle ha truet hundre fiendtlige tilhørere med at når NS fikk makten, skulle hodene rulle. «... den avgjørende knekk i kurvene inntraff ved Åmli,» skriver Dahl. Ikke nok med det. I 1941 «tilsto» avisreferenten (som da var nyomvendt NS-medlem) at referatet hadde vært forvrent for å skade Quisling mest mulig, og Dahl tar dette som en mulig «avsløring av avsløringen» – også fordi den stemmer overens med at Quislings nære kamfelle, den fanatiske nazisten Halldis Østby, som var tilstede, alltid hadde benektet innholdet i referatet.

Slike drøftinger av årsaken til NS' stagnasjon fra og med 1935 sparer

ikke Quisling-biografien plass på. Likevel tillater Dahl seg å oppfordre undertegnede og andre historikere til «å frigjøre seg fra samtidens egne vurderinger.»

Quislings orientering

I sitt forsvar i Klassekampen legger han imidlertid fram en ny hovedforklaring: Quislings sterkere og sterkere orientering mot et nazistisk Tyskland som i 1935 ikke lenger appellerte til nordmenn. Undertegnede vil ikke avvise dette som en nevneverdig delårsak, men bemerke at Dahl i biografien understreker at Quislings nazistiske orientering for alvor først inntrådte på høsten 1935. For eksempel slo Quisling i følge biografien «for første gang ... det anti-semittiske kort i bordet» i september 1935. Ut fra dette kan Hitler-orienteringen like gjerne tolkes som en virkelighetsflukt fra stagnasjonen hjemme som en første årsak til den.

Det vesentlige ved Dahls forsvar av biografien er imidlertid det samme som ved biografien selv: At han forsøker å redusere arbeiderbevegelsens betydning, spesielt som anti-nazistisk kraft. Et ledd i dette er hans betoning av Arbeiderpartiets slagord *By og land, hand i hand* og *Hele folket i arbeid* som imitasjoner av Hitlers *Stadt und Land, Hand im Hand* og *Arbeit für Alle*. På denne måten følger han opp det metodiske forfall i retning av banal overflatiskhet som preger både hans og beslektede historikeres bestrebelser på å tilforlateliggjøre fascismen og nazismen og svarte arbeiderbevegelsen og sosialismen. Fritt valg på øverste hylle.

Flerkulturelt på Nansenskolen

NANSENSKOLEN, Norsk Humanistisk Akademi på Lillehammer er av Kommunaldepartementet og Utlendingsdirektoratet bevilget kr. 173 000,- for å sette i gang tverrkulturelle religions- og livssynsamtaler under overskriften *Fellesskapsetikk i et flerkulturelt Norge*.

Hensikten med disse samtalene er bl.a.:

– Å skape rom for kunnskapsformidling og kontakt mellom ulike religioner og livssynsmiljøer.

– Å gi mulighet for å knytte personlige bånd mellom mennesker og grupper som ellers sjelden snakker sammen.

– Å undersøke mulighetene for etableringen av en grunnleggende fellesskapsetikk for et flerkulturelt Norge.

En bredt sammensatt gruppe m.h.t. trosretninger og livssyn vil bli invitert. Prosjektet er ment å pågå gjennom hele 1992.